

“Ja visur varam runāt vienā zīmju valodā, tā ir iekļaujoša sabiedrība.”

zīmju valodas eksperte
Matilda Bergmane
Bergkranca

6. lpp.

SEPTEMBRIS 2022 | #09 (1144) | WWW.LNS.LV

—Edgars Vorslovs, LNS prezidents

Katrs esam personība

Septembris nedzirdīgo kopienai visā pasaulē ir īpašs mēnesis, jo tajā notiek Nedzirdīgo nedēļas pasākumi, kuru ietvaros tiek atzīmēta gan Starptautiskā zīmju valodu diena, gan Nedzirdīgo diena.

Šogad Pasaules Nedzirdīgo federācija šīs nedēļas aktivitātēm izvēlējusies devīzi “Veidosim iekļaujošu sabiedrību”, un arī LNS aktivitātes šajā nedēļā vērstas uz iekļaujošas sabiedrības veidošanu.

LNS Nedzirdīgo nedēļas pasākumos uzsvars tiek likts uz zīmju valodas nozīmi nedzirdīgo izglītībā, kultūrā un informācijas pieejamībā, uz veselīgu dzīvesveidu un līdzdalību pilsoniskā sabiedrībā.

Šogad 23. septembris ir nozīmīga diena, jo paiet pieci gadi, kopš 2017. gadā ANO Ģenerālā asambleja pieņēma rezolūciju A/RES/72/16, kas 23. septembri atzīst par Starptautisko zīmju valodu dienu. Šajā dienā LNS ar dažādu sabiedrības pārstāvju līdzdalību rīko diskusiju, kuras ietvaros tiks uzsvērtā zīmju valodas nozīme pilsoniskās sabiedrības daudzveidībā.

Visos pasākumos laipni aicināts piedalīties un līdzdarboties ikviens nedzirdīgo kopienas loceklis, nedzirdīgo ģimenes un to locekļi, zīmju valodas tulki, kā arī citas ieinteresētās per-

sonas. Aktīvi līdzdarbojoties, mēs katrs varam sniegt ieguldījumu, lai nedzirdīgie iekļautos sabiedrības attīstībā.

Nedzirdīgo dienā aicinu apzināties, ka katrs esam personība, ka katrs mūsu darbs, katra mūsu aktivitāte ir vēsta uz sabiedrības izpratnes palielināšanu, ka esam tāda pat sabiedrības daļa kā pārējie, tikai izglītības un informācijas ieguvei, saziņai izmantojam mums tik nozīmīgo un skaisto zīmju valodu. ●

Saeimas vēlēšanas

1. oktobrī Latvijā notiks kārtējās – 14. Saeimas – vēlēšanas, lai uz nākamajiem četriem gadiem ievēlētu 100 parlamenta deputātus.

Vēlēšanu dienā vēlēšanu iecirkņi Latvijā un ārzemēs būs atvērti no plkst. 7.00 līdz 20.00 pēc vietējā laika. Vēlētāji varēs balsot jebkurā vēlēšanu iecirknī Latvijā. Dodoties balsot, jāņem līdzi pase vai personas apliecība.

Balsstiesības Saeimas vēlēšanās ir Latvijas pilsoņiem no 18 gadu vecuma.

Vēlētāji, kuriem veselības stāvokļa dēļ nav iespējams nokļūt vēlēšanu iecir-

knī, var pieteikties balsošanai savā atrašanās vietā. Lai pieteiktu balsošanu savā atrašanās vietā, vēlētājam jāuzraksta iesniegums, kas no 26. septembra līdz 1. oktobrim plkst.12 jānogādā tuvākajā vēlēšanu iecirknī. Iesniegumu var nogādāt jebkura vēlētāju uzticības persona.

LNS prezidents Edgars Vorslovs mudina visus biedrus doties uz vēlēšanu iecirknī nobalsot, jo “dalība vēlēšanās ir viena no cilvēka pamattiesībām. Aicinu jūs visus izmantot savas tiesības piedalīties vēlēšanās, tā aktīvi ietekmējot vēlēšanu procesu.” ●

KOPSOLĪ LASIET

2.–4. OFICIĀLĀS VĒSTIS

- Svarīgākais Latvijas Nedzirdīgo savienībā
- Valsts atbalsts iedzīvotājiem energoresursu cenu pieauguma kompensācijai
- Sabiedriskā transporta atvieglojumu izmantošana no 2023. gada
- Jaunumi par eID karti
- Par SIA “TET” atlaidēm

4.–5. NEDZIRDĪGO KULTŪRA/ ZĪMJU VALODA

- Izveidotas tematiskās zīmju valodas videovārdnīcas
- Vai tu zini visu par zīmju valodu?

6.–7. NUMURA INTERVIJA

- Zīmju valoda ir dzīva. Intervija ar zīmju valodas ekspertu Matildu Bergmani Bergkranca

8. NODARBINĀTĪBA

- Lai strādātu, jāmācās. Galdnieka Edgara Dalkes darba pieredze
- Māksla šūt. Intervija ar ādas izstrādājumu izgatavotāju Vadimu Višņakovu no Rēzeknes

9. IZGLĪTĪBA

- Cik šogad skolēnu, cik studentu

10.–11. DZĪVESSTILS

- Suns un nedzirdība

11. SAEIMAS VĒLĒŠANU PĀRRAIDES AR TULKOJUMU LTV

12. DAŽĀDI

- Jubilāri
- Līdzjūtības
- Atgādinājums par LNS biedra naudas apmaksu

NĀKAMAJĀ NUMURĀ

INTERVIJA AR
LNS GADA LABĀKO
ALGOTO DARBINIECI
SARMĪTI BIŠČUHU

Aktualitātes

Latvijas Nedzirdīgo savienībā

ĀRIJA MEDNE AIZIET NO DARBA

Latvijas Nedzirdīgo savienības surdotulce un sociālā darbiniece Ārija Medne (attēlā) ar 31. augustu ir pārtraukusi darba attiecības, jo pārceļas uz dzīvi ārpus Latvijas.

Ņemot vērā Ārijas Mednes ieguldījumu pakalpojumu nodrošināšanā personām ar dzirdes invaliditāti un LNS attīstībā, LNS valde 29. augusta sēdē nolēma viņai piešķirt LNS Pateicības rakstu.

Darba gaitas LNS sistēmā Ārija Medne uzsāka 2001. gada aprīlī SIA "LNS Komunikācijas centrs" par zīmju valodas tulci. Kopš 2004. gada februāra viņa ir tulkojusi zīmju valodā dažādus Latvijas Televīzijas raidījumus, kā arī līdzdarbojusies daudzu LNS projektu realizācijā.

No 2013. gada Ārija Medne paralēli tulka darbam sāka strādāt par sociālo darbinieci valsts deleģēto funkciju nodrošināšanā. Līdztekus darbam LNS viņa veica surdotulka pienākumus arī SIA "LNS Rehabilitācijas centrs" un SIA "LNS Surdotehniskās palīdzības centrs".

LNS sistēmā Ārija Medne nostrādāja 21 gadu.

AVĪZES "KOPSOLĪ" PASTĀVĒŠANA 2023. GADĀ NESKAIDRA

29. augustā LNS valdes sēdes darba kārtībā bija avīzes "Kopsolī" izdošanas jautājums 2023. gadā. To vajadzēja izskatīt steidzami, jo līdz 31. augustam jāiesniedz izdevuma abonēšanas cena un izdošanas grafiks "Latvijas Pastam".

2022. gadā avīzes izdošanas budžets ir vairāk nekā 23 tūkstoši eiro, un to no valsts budžeta līdzekļiem finansē Labklājības ministrija.

Kā informē LNS valdes priekšsēdētājs Edgars Vorslovs, skaidrības par atbalstu no valsts budžeta 2023. gadā nav. Par LNS pakalpojumu finansējumu 2023. gadā Labklājības ministrija atbildi plāno sniegt tikai septembra beigās vai oktobra sākumā.

Ņemot vērā gan neskaidrību par pieejamajiem finanšu līdzekļiem, gan pašreizējos apstākļus, kad sadārdzinās energoresursi, un izvērtējot prioritātes, LNS valde secināja, ka finansēt "Kopsolī" izdošanu pašreizējā apjomā

no LNS budžeta 2023. gadā nav iespējams. Valde nolēma ar 2023. gadu pārtraukt avīzes "Kopsolī" sagatavošanu un piegādi, izmantojot "Latvijas Pasts" pakalpojumu, un LNS informatīvos izdevumus sagatavot un izplatīt elektroniski atbilstoši pieejamajiem finanšu līdzekļiem.

Laikraksts "Kopsolī" ir viens no vecākajiem preses izdevumiem Latvijā, kas iznāk no 1954. gada. Edgars Vorslovs paskaidroja: "Sakarā ar remontdarbiem es neredzu, ka LNS budžetā atrastos finansējums gan videoziņām, gan laikrakstam "Kopsolī" līdzšinējā apjomā. Pilnībā likvidēt neplānojam, bet atbilstoši finansiālajām iespējām varbūt "Kopsolī" izdosim elektroniski vienu reizi ceturksnī."

SADARBĪBA AR BIEDRĪBU "SPORTO LATVIJA"

2. septembrī Latvijas Nedzirdīgo savienība un biedrība "Sporto Latvija" parakstīja sadarbības memorandu par sporta pasākumu veicināšanu personām ar dzirdes traucējumiem. Abas puses vienojās par labdarības pārģājienu "Sporto Latvija – ejam visi!" rīkošanu. Tas notiks 24. septembrī pa Pārdaugavas parkiem starptautiskās nedzirdīgo nedēļas pasākumu ietvaros.

VAI VĒLĒŠANU PROCESS IR PIEEJAMS NEDZIRDĪGAJIEM

1. oktobrī notiks Saeimas vēlēšanas, tāpēc 13. septembrī Labklājības ministrijā kārtējā "Dod pieci" darba grupas sanāksmē skatīja jautājumu par vēlēšanu ar invaliditāti piekļūstamību vēlēšanu procesam. Sanāksmē piedalījās

LNS prezidents Edgars Vorslovs.

Centrālā vēlēšanu komisija (CVK) informēja, ka par vēlēšanu kārtību ir sagatavota pamatinformācija klipos, buklets vieglajā valodā, kā arī informatīvās norādes (kartītes) vēlēšanu iecirkņu komisijām saziņai ar vēlētājiem ar dzirdes traucējumiem. Savukārt partiju priekšvēlēšanu programmas tulkojumu latviešu zīmju valodā CVK pēdējo reizi spēja nodrošināt 12. Saeimas vēlēšanās, kas notika 2014. gadā. 13. Saeimas vēlēšanās (2018. gadā) un šajās vēlēšanās finansējuma trūkuma dēļ CVK vairs nepiedāvā priekšvēlēšanu programmas tulkojumu zīmju valodā.

Runājot par partiju priekšvēlēšanu programmas sagatavošanu zīmju valodā un vieglajā valodā, CVK minēja vēl vienu problēmu – ar programmas tekstu nedrīkst brīvi rīkoties un tulkot pa savam. Tāpēc tolaik vēlēšanu programmas tika burtiski iztulkotas zīmju valodā, nevis pārveidotas tā, lai būtu vieglāk uztvert. Lai novērstu šo problēmu, Edgars Vorslovs rosināja likumā iekļaut jaunu normu, kas noteiktu, ka partijas pašas uzņemas atbildību un nodrošina savas programmas teksta tulkojumu zīmju valodā un vieglajā valodā.

Pašreizējo nedzirdīgo cilvēku piekļūstamību vēlēšanu procesam Edgars Vorslovs vērtē kā vāju: "Nedzirdīgie nezina, kā notiek vēlēšanu process, kur nepieciešamības gadījumā vērsties. Bet var saprast CVK, kurai valsts nav piešķirusi papildu finansējumu nedzirdīgo cilvēku informēšanai."

LTV NODROŠINA PRIEKŠVĒLĒŠANU SATURU NEDZIRDĪGAJIEM

Lai palīdzētu vēlētājiem pieņemt lēmumu, par ko balsot, Latvijas Televīzija (LTV) piedāvāja plašu priekšvēlēšanu saturu arī nedzirdīgajiem.

Ar tulkojumu zīmju valodā LTV piedāvāja vairākus raidījumus. Raidījums "Krustpunktā" LTV1 piedāvāja priekšvēlēšanu intervijas ar visu kandidātu sarakstus iesniegušo partiju vai partiju apvienību līderiem un padziļinātas intervijas ar reālākajiem partiju izvirzītajiem premjera amata kandidātiem.

Raidījums "Izvēlies nākotni" LTV1 ēterā un internetā piedāvāja gan priekšvēlēšanu debates, gan 14. Saeimas deputāta amata kandidātu dueļus.

Tāpat tika piedāvātas izvērstas žurnālista Jāņa Dombura intervijas ar politisko spēku vadītājiem un premjera amata kandidātiem.

LNS IZGLĪTO DARBA DEVĒJUS

9. septembrī LNS prezidents Edgars Vorslovs, viceprezidente Brigita Lazda un SIA "LNS Surdotehniskās palīdzības centrs" izpilddirektors Eduards Bērziņš-Lācis piedalījās informatīvi praktiskajā seminārā darba devējiem Soci-

ālās integrācijas valsts aģentūrā.

LNS pārstāvji iepazīstināja apmeklētājus par vides piekļūstamību, par cilvēku ar dzirdes invaliditāti iespējām un par surdotehniskajiem palīgīdzekļiem, proti, kā pareizi pielāgota vide var atvieglot ikdienu. ●

Latvijā

PAGARINĀTS TERMIŅŠ PASĒM UN EID KARTĒM

Latvijā izsniegtus pilsoņa, nepilsoņa vai bezvalstnieka personu apliecinošus dokumentus (pase un eIDkarte), kam laikā no 2020. gada 1. marta beidzies derīguma termiņš, varēs izmantot personas identitātes apliecināšanai klātienē Latvijā līdz nākamā gada 30. aprīlim.

Pasi un eID karti, kam derīguma termiņš beidzies no 2020. gada 1. marta, var izmantot tikai procesiem vai pakalpojumiem, ko persona pieprasa, saņem vai īsteno klātienē. ID karti nevar izmantot identitātes apliecināšanai elektroniskajā vidē, ar to nav iespējams saņemt elektroniskos pakalpojumus vai parakstīt dokumentus, jo, beidzoties personas apliecībā noteiktajam derīguma termiņam, beidzas arī tajā iekļauto sertifikātu derīguma termiņš, kuru nav iespējams noteikt garāku nekā dokumenta termiņu. Tāpat šāds dokuments nederēs, lai dotos uz ārzemēm.

EID KARTE BŪS OBLIGĀTA NO 2023. GADA 1. MAIJA

Personas apliecība jeb eID karte būs obligāts personu apliecinošs dokuments no 2023. gada 1. maija, nevis no 1. janvāra, kā tika plānots sākotnēji. eID karte būs obligāts dokuments Latvijas pilsonim vai nepilsonim, kurš sasniedzis 15 gadu vecumu.

Savukārt pensionāriem un personām

ar 1. grupas invaliditāti eID karte jānoformē līdz 2030. gada 31. decembrim.

SABIEDRISKĀ TRANSPORTA ATVIEGLOJUMU IZMANTOŠANA NO 2023. GADA

2023. gada 1. pusgadā būs izmaiņas braukšanas maksas atvieglojumu saņemšanai sabiedriskajā transportā. Turpmāk personas, kurām ir tiesības saņemt valsts noteiktos braukšanas maksas atvieglojumus sabiedriskajā transportā (starpplisētu un vietējās nozīmes autobusus, vilcienos), tos varēs saņemt tikai ar eID karti, kas papildināta ar speciālu funkcionalitāti (lietotni).

Atvieglojumu varēs saņemt, gan iegādājoties biļeti kasē, gan internetā vai pie šoferu autobusā vai konduktora vilcienā.

Arī bērniem līdz 15 gadu vecumam un personām ar 1. grupas invaliditāti braukšanas maksas atvieglojumu saņemšanai būs nepieciešama eID karte. Tas neattiecas uz pirmsskolas vecuma bērniem, kuri atvieglojumu varēs izmantot līdzšinējā kārtībā – biļeti izsniegs šoferis autobusā vai konduktors vilcienā vai to varēs saņemt autoostu vai dzelzceļa staciju kasē.

KĀ SAŅEMT EID AR SPECIĀLO FUNKCIONALITĀTI?

1. Ja eID karte izsniegta, sākot ar 2021. gada 28. decembri, tad personai papildu darbības nav jāveic, jo speciālā funkcionalitāte (lietotne) eID kartē jau ir iestrādāta.

2. Ja eID karte izsniegta no 2019. gada 2. septembra līdz 2021. gada 27. decembrim, tad nepieciešams aktivizēt speciālo funkcionalitāti (lietotni). Funkcionalitāti eID kartē aktivizēt var:

- pats (instrukcija funkcionalitātes aktivizēšanai pieejama portālā Latvija.lv dzīves situācijas aprakstā "Braukšanas maksas atvieglojumi");
- Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē (PMLP) (bērniem līdz 14 gadu vecumam, arī tad, ja personai nav PIN koda, kurš izsniegts, saņemot eID karti, tad eID kartes speciālo funkcionalitāti var noformēt tikai PMLP);
- Ceļu satiksmes drošības direkcijā (maksas pakalpojums 2,18 EUR), līdz ņemot eID karti un tās PIN kodu, kurš izsniegts, saņemot eID karti;
- No 01.09.2022. līdz 31.12.2022. Valsts un pašvaldību vienotajos klientu apkalpošanas centros, līdz ņemot eID karti un tās PIN kodu, kurš izsniegts, saņemot eID karti.

3. Ja eID karte izsniegta līdz 2019. gada 1. septembrim, tad nepieciešams saņemt jaunu eID karti PMLP. ●

Citas aktualitātes

VALSTS ATBALSTS IEDZĪVOTĀJIEM ENERGORESURSU CENU PIEAUGUMA KOMPENSĀCIJAI

Lai palīdzētu iedzīvotājiem energoresursu sadārdzināšanās laikā, valdība īsteno dažādus atbalsta pasākumus. Latvijā dzīvojošiem senioriem, personām ar invaliditāti, apgādnieku zaudējušām personām no šā gada 1. novembra līdz 2023. gada 31. maijam valsts sniegs pabalstu:

- 30 eiro mēnesī tiem, kuru pensijas, atlīdzības vai valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērs nepārsniedz 300 eiro mēnesī;
- 20 eiro mēnesī tiem, kuru pensijas, atlīdzības vai valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērs ir robežās no 301 līdz 509 eiro;
- 10 eiro mēnesī tiem, kuru pensijas, atlīdzības vai valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērs ir robežās no 510 līdz 603 eiro.

Pabalsts ģimenēm, kuras saņem piemaksu pie ģimenes valsts pabalsta

par bērnu ar invaliditāti, būs 30 eiro mēnesī. ●

SIA "TET" ATLAIDES VALSTS TURPMĀK NEKOMPENSĒS

Līdz šim 1. grupas un cilvēki ar dzirdes invaliditāti varēja saņemt SIA "TET" atlaides, kuras šim uzņēmumam kompensēja valsts. Bet ir veiktas izmaiņas Elektronisko sakaru likumā, kas stājās spēkā šī gada 29. jūlijā, un Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (SPRK) pieņēma lēmumu no šī gada 1. novembra atcelt SIA "TET" universālā pakalpojuma saistības. Tas nozīmē, ka tiek pārtraukta valsts kompensācija atlaižu nodrošināšanai cilvēkiem ar invaliditāti.

Tomēr, lai atbalstītu sociāli mazāk aizsargātās personas un rudens un ziemas sezonā palīdzētu atslogot komunālo pakalpojumu izmaksu pieaugumu, "TET" arī pēc 1. novembra esošajiem klientiem saglabās līdz šim nodrošinātās pakalpojumu atlaides

līdzšinējā apmērā līdz 2023. gada aprīlim.

Pašiem "TET" klientiem nekādas papildu darbības nav jāveic. Par tālākajām pakalpojumu lietošanas nosacījumu izmaiņām klienti tiks informēti atsevišķi līgumos noteiktajā kārtībā 2023. gada martā.

Pieeja sakaru pakalpojumiem cilvēkiem ar invaliditāti ir īpaši nozīmīga pilnvērtīgas dzīves un iespēju nodrošināšanai, tāpēc "TET" aicina atbildīgās iestādes – Satiksmes ministriju un SPRK – rast risinājumu, lai viņi varētu saņemt valsts nodrošinātu atbalstu pakalpojumiem, vai Labklājības ministriju atrast citus alternatīvus atbalsta veidus. ●

—Inese Immure

Izveidotas tematiskās zīmju valodas videovārdnīcas

Latviešu zīmju valodas atzišanas dienā – 1. septembrī – tika prezentētas tematiskās zīmju valodas videovārdnīcas "Zīmju valodas pamati dažādu profesiju pārstāvjiem" un "Politika". Izmantojot tās, dažādu nozaru darbinieki var viegli apgūt ar savu profesiju saistītos terminus zīmju valodā.

Pie projekta strādāja darba grupa, ko vadīja Laura Zeltiņa. Grupā darbojās zīmju valodas speciālistes Ilona Liniņa un Skaidrīte Baure, kā arī modeles Agita Intsone un Jolanta Znotiņa. Ilona uzņēmas arī video operatora lomu, savukārt video montāžas operators ir Kristaps Legzdiņš.

Sākotnēji tika izstrādāts ar politiku saistīto vārdu saraksts. Tad darba grupas tikšanās laikā diskutēts, vai konkrēts vārds pašlaik ir aktuāls, vai to nepieciešams iekļaut vārdnīcā. Pēc tam pētīta vārdu nozīme skaidrojošajās vārdnīcās, lai nebūtu pārpratumu. Pēc tam veikta filmēšana.

Zīmēm tika filmēti dažādi varianti. Sagatavotie video tika pārskatīti un nepieciešamības gadījumā tie tika pārfilmēti. Tad video sūtīti Kristāpam montāžai. Pēdējais posms bija

zīmju valodas komisija, kura izvērtēja paveikto darbu. Bija arī zīmes, kuras pēc apspriedes tika izņemtas no video, jo nešķita piemērotas. Zīmju valodas komisija piedāvāja arī savu iekļaujamo vārdu sarakstu, kas arī tika ņemts vērā.

Vārdnīca "Zīmju valodas pamati dažādu profesiju pārstāvjiem" tapa, sākotnēji vienojoties par jomām, kuras ir svarīgākas, lai būtu skaidra un veiksmīga komunikācija ar nedzirdīgiem cilvēkiem ikdienā. Tad tika izstrādāta struktūra, vārdu saraksts, teikumi, dialogi. Vārdnīcas beigās ir arī dialogi, lai redzētu vārdu iesaisti teikumos. Vārdnīca sniedz nelielu ieskatu zīmju valodas pamatu apguvei šādās nozarēs: medicīna, policija, sociālā joma, klientu apkalpošana un Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests. Nozares izvēlētas, lai to pārstāvjiem atvieglotu ikdienas komunikāciju ar nedzirdīgajiem un arī nedzirdīgajiem būtu vieglāk komunicēt.

DARBA GRUPAS VADĪTĀJA LAURA ZELTIŅA:

"Esmu gandarīta par projekta komandas darbu, mēs lieliski sadarbojamies.

Pateicoties profesionālajai komandai, veiksmīgi paspējām projektu realizēt paredzētajā termiņā – sešu mēnešu laikā. Mēs izveidojām vārdnīcu "Politika" ar vairāk nekā 350 zīmēm un "Zīmju valodas pamati dažādu profesiju pārstāvjiem" ar 500 un vairāk zīmēm. Ceru, ka šo jomu pārstāvji aktīvi izmantos šos materiālus un nedzirdīgie arvien vairāk sastapsies ar cilvēkiem, kas prot zīmju valodu ārpus nedzirdīgo sabiedrības. Novēlu nemitīgu attīstību latviešu zīmju valodai. Saglabāsim un kopsim mūsu zīmju valodu!" ●

Ar videovārdnīcām var iepazīties
www.zimjuvaloda.lv sadaļā
"Videovārdnīca".

Vai tu zini visu par zīmju valodu?

23. septembrī pasaulē atzīmē Starptautisko zīmju valodu dienu. Tāpēc apkopojām dažādus interesantus faktus, kurus der zināt katram zīmju valodas lietotājam un būtu interesanti arī nelietotājiem.

ATSKATS VĒSTURĒ

- Gadu tūkstošiem cilvēki ar dzirdes traucējumiem tika atstumti, jo valodu var apgūt, tikai dzirdot mutvārdu runu. Piemēram, sengrieķu filozofs Aristotelis apgalvoja, ka “nedzirdīgi cilvēki vienmēr ir arī mēmi”. Pēc romiešu likumiem, nedzirdīgajiem pat tika liegts parakstīt testamentu – tika uzskatīts, ka viņi neko nesaprot, jo neiespējami, ka viņi iemācītos lasīt vai rakstīt. Cīņa ar šiem aizspriedumiem sākās Renesanses laikmetā. Pirmais cilvēks, kuram piedēvē oficiālas zīmju valodas izveidi, bija 16. gadsimta spāņu benediktiešu mūks Pedro Ponce de Leons. Tomēr viņa ideja nebija pilnīgi jauna – Amerikas pamatiedzīvotāji izmantoja roku žestus, lai sazinātos ar citām ciltīm un atvieglotu tirdzniecību ar eiropiešiem. Savukārt benediktiešu mūki izmantoja tos savu ikdienas klusuma periodu laikā. Iedvesmojoties no šīs prakses, Ponce de Leons pielāgoja savā klosterī izmantotos žestus, lai radītu metodi, kā mācīt nedzirdīgajiem sazināties, tādējādi radot sistēmas, ko tagad izmanto visā pasaulē.
- Turpinot Ponce de Leona darbu, cits spāņu garīdznieks, priesteris un lingvists Huans Pablo Bonē pētīja jaunas saziņas metodes. 1620. gadā viņš publicēja pirmo saglabājušos darbu par nedzirdīgu cilvēku izglītību. Bonē ierosināja nedzirdīgiem cilvēkiem mācīties izrunāt vārdus un pakāpeniski veidot jēgpilnas frāzes. Pirmais solis šajā procesā bija tā dēvētais demonstratīvais alfabēts – manuāla sistēma, kurā ar labo roku tika veidotas figūras, lai atveidotu katru burtu. Šī alfabēta pamatā bija itāļu mūka Guido Aretinusa viduslaikos izveidotā mūzikas pierakstu sistēma, lai palīdzētu dziedātājiem lasīt notis.
- 1755. gadā franču katoļu priesteris Šarls Mišels de l'Epē izveidoja visaptverošāku nedzirdīgo izglītības metodi, kas vainagojās ar pirmās publiskās skolas nedzirdīgiem bērniem – Parīzes Nacionālā institūta nedzirdīgiem bērniem dibināšanu.

PASAUĻĒ SVARĪGA UN PIEPRASĪTA

- Pasaulē izplatītākā ir amerikāņu, britu un franču zīmju valoda. Zīmju valoda ir tikpat sarežģīta kā sarunvaloda.
- Zīmju valoda atšķiras no citām – runātajām – valodām. Tas, ka cilvēki divās dažādās valstīs var runāt vienā valodā, vēl nenozīmē, ka viņi sapratīs cits cita zīmes. Taču dažreiz cilvēki no dažādām valstīm ar atšķirīgām valsts valodām spēj viegli saprasties, izmantojot katrs savas valsts zīmju valodu. Lingvisti to sauc par savstarpēji saprotamām zīmju valodām, kad runājošais vienā valodā saprot runājošo citā un otrādi. Interesanti, ka, piemēram, amerikāņu zīmju valoda ir vairāk līdzīga franču zīmju valodai nekā britu zīmju valodai.
- Gan amerikāņu, gan latviešu zīmju valodā klausītājs koncentrējas uz seju, nevis uz rokām. Sejas izteiksme aizstāj ritmu un intonāciju, un daudzos gadījumos runātāji izrunā vārdus, vienlaikus tos rādot.
- Zīmju valodas pamatā ir ideja, ka redze ir visnoderīgākais nedzirdīgā cilvēka līdzeklis, lai sazinātos un saņemtu informāciju. Zīmju valodā saziņai izmanto ne tikai zīmes. Saziņai izmanto arī sejas izteiksmi, roku kustības un stāvokli, žestus un ķermeņa valodu.
- Vietniekvārdi (es, tu, viņš, viņa u. c.) nav zīmes, bet gan kustības. Piemēram, amerikāņu zīmju valodā teikumā “es tev dodu”, “es” un “tu” patiesībā nav atsevišķas zīmes; tā vietā tiek veidota zīme “dodu”, norādot, ka “es” dodu “tev”, pārvietojot zīmi “dodu” uz priekšu no sevis tās personas virzienā, kurai viņš rāda. Ja teikums būtu “tu man dod”, vienkārši mainītos kustības virziens.

- Runājot par personu, kuras nav telpā, runātājs norāda uz kādu vietu telpā, piešķirot tai konkrētas personas vārdu – nodaktilējot to. Piemēram, stāstot par Annu, runātājs norāda uz kādu vietu telpā un nodaktilē vārdu “Anna”. Tādā veidā vairs nav nepieciešams katru reizi daktilēt vārdu “Anna” – var vienkārši norādīt uz konkrētu vietu telpā.
- Saskaņā ar Amerikas Runas, valodas un dzirdes asociācijas (ASHA) datiem dzirdes zudums ir trešais visizplatītākais hroniskais veselības stāvoklis, ar ko saskaras vecāka gadagājuma cilvēki. Sabiedrībai novecojot un pieaugot dzirdes zuduma biežumam, zīmju valoda kļūst aizvien aktuālāka, jo īpaši ārkārtas situācijās, kad ir ļoti svarīgi sazināties ar nedzirdīgu vai vājdzirdīgu cilvēku.

ZĪMJU VALODA SKAITĻOS

- Pastāv 300 dažādas zīmju valodas, no kurām tikai 130 ir atzītas visā pasaulē.
- Vairāk nekā 70 miljoni nedzirdīgo cilvēku izmanto zīmju valodu kā savu iecienītāko saziņas veidu.
- Vairāk nekā 150 miljoni cilvēku visā pasaulē izmanto zīmju valodu, lai sazinātos ar ģimeni un draugiem, kuriem ir runas un dzirdes problēmas.

Pateicoties oficiālo zīmju valodu attīstībai, cilvēki ar dzirdes traucējumiem var piekļūt runātajai valodai visā tās daudzveidībā. Pasaulē daudzās mūsdienu zīmju sistēmās ir atšķirīgi izrunas, vārdu secības un gramatikas noteikumi. Jaunajās vizuālajās valodās var pat izteikt reģionālos akcentus, lai atspoguļotu vietējās runas sarežģītību un bagātību. ●

Zīmju valoda ir dzīva

23. septembrī visā pasaulē tiek atzīmēta Starptautiskā zīmju valodu diena. Cik dzīva un attīstīties spējīga ir mūsu valoda, par to saruna ar zīmju valodas ekspertu no Zviedrijas MATILDU BERGMANI BERGKRANCU.

Matilda ir vārdzirdīga un nāk no Latvijas. Dzimusi nedzirdīgo ģimenē un audzina divus nedzirdīgus bērnus. Piecus gadus vadīja Zviedrijas mediju uzņēmumu "Dramaski", bet šī gada martā atstāja vadošo amatu un pievērsās raidījumu producentes darbam. "Dramaski" nodarbojas ar drāmas, teātra un dokumentālo filmu, izglītojošo materiālu (paredzēti arī skolām, kurās mācās nedzirdīgi bērni) veidošanu zviedru zīmju valodā, kā arī sagatavo dažādu valsts televīzijas raidījumu (valdības informācija, filmas, dziesmu šovi u. c.) tulkojumu zīmju valodā.

Matilda nesen ieguva zīmju valodas tulka diplomu un nu uzņēmumā strādā arī par tulku, tulkojot dažādus raidījumus.

Pamanīju internetā "Dramaski" veidoto izglītojošu video ciklu par zviedru zīmju valodu, kas sagatavots gan zīmju valodā, gan ar subtitriem. Pastāsti par to vairāk.

Pagājušajā gadā atzīmējām zviedru zīmju valodas atzīšanas 40. gadadienu, un tāpēc dzima ideja programmai "Tā ir zviedru zīmju valoda". Ideju piedāvājām Zviedrijas televīzijai, kura to atbalstīja un piešķīra mums finansējumu. Uztaisījām šo četru sēriju videosižetu, kurā kopā ar zīmju valodas pētniekiem un ekspertiem pētījām, kā attīstījusies zviedru zīmju valoda. Raidījums bija skatāms valsts televīzijā – arī dzirdīgajiem bija interesanti uzzināt mūsu zīmju valodas vēsturi un kā valoda mainās. (Šo raidījumu var noskatīties Zviedrijas televīzijas mājaslapā www.ej.uz/ubdn.)

Tagad top otrā sezona. Apskatīsim zviedru zīmju valodas jautājumu vēl dziļāk.

Veidojot filmu, esat atklājuši, ka zviedru zīmju valoda, kas tika izmantota agrāk, tagad ir diezgan grūti saprotama. Kāpēc izveidojusies tāda situācija?

Valoda ir dzīva, tā mainās, tā nav mūžīga. To ietekmē apkārtējā situācija – mainās ārējā pasaule, mainās

vajadzības. Agrāk zīmju valoda veidojās un attīstījās nedzirdīgo skolās un nedzirdīgo klubos. Tagad nedzirdīgie pulcējas arī ārpus skolām un klubiem. Arī internets paplašina iespējas sarunāties ar dažādiem cilvēkiem no visas pasaules, un tas ietekmē valodas attīstību. Vai tas ir labi vai slikti, grūti pateikt. Nav iespējams saglabāt vecās zīmes, jo dzīve mainās, mūsu ikdienā ienāk jaunas lietas, jauni priekšmeti. Zīmju valoda iet līdzi laikam. Vecāka gadagājuma cilvēki, kas nelieto internetu, savu zīmju valodu saglabā. Tie nedzirdīgie, kas regulāri skatās ziņas zīmju valodā sociālajos tīklos vai daudz ceļo pa pasauli un tiekas ar citu valstu nedzirdīgajiem, sarunā noteikti izmantos daudz jaunu zīmju. Īpaši tas bija vērojams Covid-19 pandēmijas māsēdes laikā. Nedzirdīgie sāka ļoti daudz laika pavadīt internetā, lai skatītos ziņas, ko sagatavojuši paši nedzirdīgie, vai sazināties ar citiem nedzirdīgajiem no visas pasaules. Tādā veidā viņi "piesavinājās" daudzas jaunas citu valstu zīmes. Sevišķi jaunieši, kuriem iepatikas citu valstu zīmes, sāk tās lietot. Agrāk nedzirdīgos vairāk ietekmēja amerikāņu zīmju valoda, bet es pamanīju, ka pēc pandēmijas vairāk sāk lietot krievu valodas zīmes. Tāpēc rodas plaša saziņa starp jauno un veco paudzi.

Tāpat esat arī pētījuši situāciju par Zviedrijas zīmju valodas reģionālajām zīmēm. Kādi ir secinājumi?

Agrāk Zviedrijā nedzirdīgo skolas bija vairākās pilsētās, tāpēc bija daudz reģionālo zīmju. Tagad nedzirdīgo skolu skaits ir ļoti samazinājies, līdz ar to arī reģionālo zīmju skaits mazāks. Vēl jāņem vērā, ka agrāk cilvēki pārsvarā dzīvoja savā reģionā un mazāk ceļoja, tāpat agrāk nebija interneta, tāpēc toreiz bija lielākas atšķirības zīmju valodā starp reģioniem.

Tagad jau nedzirdīgie bērni tiekas ar citu pilsētu nedzirdīgajiem gan internetā, gan nometnēs, un tas ietekmē zīmju valodu lietojumu, tā reģionālās zīmes pakāpeniski izzūd.

Savulaik, pagājušā gadsimta 70. gados, ZV komisija izdeva zviedru zīmju valodas vārdnīcu, tajā atsakoties no reģionālām zīmēm un ieliekot viņuprāt "pareizās" zīmes. Bet ikdienā nedzirdīgie lietoja savas zīmes. Nevar jau likt nedzirdīgajiem izmantot tās zīmes, kas ir vārdnīcā, un aizliegt lietot citas zīmes. Tā nu sanāca, ka šī vārdnīca nebija lietojama. Vēlāk sāka veikt pētījumus, un nākamajā vārdnīcā iekļāva daudz vairāk zīmju. Jaunajā vārdnīcā bija apmēram 30 tūkstoši zīmju, bet tas joprojām bija par maz. Reāli tika lietots daudz vairāk zīmju. Tagad zīmju vārdnīca tiek veidota tikai video formātā mājaslapā. Ja kādam vārdam ir četras

zīmes, tad tās visas tiek nofilmētas un ieliktas mājaslapā.

Vai, tavuprāt, zīmju valodai jāklūst viendabīgai vai labāk saglabāt šo daudzveidību?

Ar zīmju valodas attīstību ir tāpat kā ar māju – vispirms svarīgi uzbūvēt labus pamatus. Pēc tam interjeru tu vari veidot, kā gribi. Zīmju valodai ir sava gramatika, noteikts zīmju krājums. Bet mainās vajadzības, attīstās tehnoloģijas, tāpēc ienāk jauni jēdzieni, jaunieši savā starpā lieto savas zīmes. Ja kādu jaunu zīmi daudzi lieto, tad tā paliek. Ja kāda jauna zīme neiedzīvojas, tad tā automātiski izzūd. Valoda ir dzīva, jo saziņā paši to veidojam.

Zviedru zīmju valodas krājumā ir vairākas zīmes, kuras lietojam gadiem ilgi, un domājam, ka tās ir zviedru zīmes, bet nē. Izrādās, ka tās ir paņēmas no amerikāņu zīmju valodas krājuma. Cilvēkiem tās zīmes šķita labākas konkrētā vārda atspoguļošanai, tāpēc tās arī iedzīvojās. Tāpat ir gadījumi, kad citas valstis aizņemas kādu zīmi no mūsu zīmju krājuma.

Valodas attīstību ietekmē arī Nedzirdīgo olimpiskās spēles, Pasaules Nedzirdīgo federācijas kongresi, starptautiskie kultūras festivāli, kur satiekas nedzirdīgie no visas pasaules. Jebkura valoda, arī zīmju, mainās kontaktu ietekmē. Nedzirdīgie, sazinoties cits ar citu, nemanot vai speciāli aizgūst citu valstu zīmes, kuras patīk.

Mēs nevaram būt policijas lomā un aizliegt nedzirdīgajiem lietot to zīmi, kas viņiem patīk. Ir jāvēro situācija – ja lielākā daļa sabiedrības sāk lietot kādu jaunu zīmi, mums tā jāpieņem. Tas vairāk attiecas uz jauniem vārdiem, jēdzieniem, kas ienāk mūsu ikdienā. Piemēram, pandēmija, koronavīruss – tie ir jauni vārdi. Pasaulē parādījās šo jēdzienu zīmes, un mēs tās pieņemām, jo vairāki zviedri jau sāka tās lietot. Neizdomājam jaunas, paši savas zīmes.

Zīmju valodā viens no svarīgākiem elementiem ir sejas izteiksme jeb mīmika. Cik lielā mērā to izmantot nedzirdīgajiem ziņu moderatoriem un zīmju valodas tulkiem?

Jāskatās no situācijas. Ja ir valdības ziņas, TV ziņas, tās jāpasniedz neitrāli – moderatori nedrīkst ar savu mīmiku paust savu viedokli. Bet, ja uzstājas, piemēram, prezidents, kas savā runā pauž kādas emocijas, tad ar mīmiku tās jāparāda tulkojumā, lai nedzirdīgie var saņemt no runātāja precīzu vēstījumu.

Gadījumos, ja kādam vārdam nav zīmes, ko tu ieteiktu? Izgudrot speciāli jaunu zīmi vai aizņemties no kādas citas zīmju valodas?

Ja nav zīmes, tad daktilējam, neko speciāli neizdomājam. Bet, ja kādam ir laba ideja, tad pamēģinām lietot to jauno zīmi un skatāmies, vai tā aizies tālāk. Ja to pieņem, tad lietojam, ja nē, tad daktilējam. Var darīt arī tā – vispirms daktilējam vārdu, pēc tam parādam jauno zīmi. Tad atkal skatāmies, kas notiks tālāk.

Vairāki nedzirdīgie Latvijā, īpaši vecākas paaudzes pārstāvji, uztraucas, ka jaunieši lieto slengu, ka zīmju valoda netiek kopta. Kāda situācija ir pie jums?

Mums ir tikai jāpriecājas, ka jaunieši ir radoši un spēj sarunā izmantot interesantas zīmes. Seniori savulaik jaunībā arī noteikti lietoja kādas savas zīmes, izgudroja kaut ko savu. Lai jaunā paaudze lieto savas zīmes! Kļūs vecāki, tad tās zīmes varbūt arī izzudīs. To rādīs laiks. Zīmju valoda ir dzīva. Tas ir normāli, ka jaunieši lieto savas zīmes.

“Mums ir tikai jāpriecājas, ka jaunieši ir radoši un spēj sarunā izmantot interesantas zīmes. Lai jaunā paaudze lieto savas zīmes! Kļūs vecāki, tad tās zīmes varbūt arī izzudīs. To rādīs laiks.”

Kā, tavuprāt, varam kopt savas valsts zīmju valodu, un vai tas vispār ir vajadzīgs?

To mēs varam darīt skolā, savā nedzirdīgo organizācijā, nedzirdīgo klubos. Jāatceras, ka zīmju valoda nāk no pašiem nedzirdīgajiem cilvēkiem. Ja nav kādas zīmes, tad daktilējam. Var būt situācijas, kad dzirdīgie tulki grib paši izdomāt kādas zīmes, lai nebūtu jādaktilē. Tas nav pareizi – jaunām zīmēm jānāk no pašiem nedzirdīgajiem cilvēkiem! Mums pašiem zīmju valoda jākopj, un paši nolemjam, kādas zīmes izmantot un kādas nē.

23. septembrī tu Latvijas nedzirdīgajiem sniegsi lekciju “Kāpēc mana valoda ir nozagta?”. Kāpēc tev ir tāds uzskats?

Izvēlējos šo tēmu tāpēc, ka mēs paši nezinām savas zīmju valodas vēsturi.

Ja salīdzinām to, ko mēs, nedzirdīgie, no dzimšanas saņemam savā valodā un ko dzirdīgie bērni – savā valodā, tad skaidri redzams, ka zīmju valoda mums ir nozagta. Ja mēs to izprotam, tad būs vieglāk domāt uz priekšu.

Tev pašai valoda bija nozagta?

Nē, jo augu kā divvalodīga. Esmu vājdzirdīga. Vājdzirdīgajiem ir cita situācija. Gāju dzirdīgo bērnudārzā un dzirdīgo skolā. Man bija divas valodas – runātā un zīmju.

Tas attiecas uz nedzirdīgajiem. Maniem bērniem tā joprojām ir nozagta. Ja tā nebūtu nozagta, nedzirdīgie no dzimšanas līdz pieaugušā vecumam visu informāciju varētu redzēt un saņemt zīmju valodā. Tagad bērnudārzos, skolās ir mainījusies situācija – ienāk vairāk bērnu ar iekšauss implantu. Viņu dēļ tiek vairāk izmantota runātā valoda, mazāk zīmju valoda. Grupā vai klasē ir tikai 3–4 nedzirdīgi bērni, pārējie ar implantu. Tāpēc šie bērni nevar iegūt informāciju zīmju valodā pilnībā.

Šī gada Starptautiskās nedzirdīgo nedēļas tēma ir “Veidosim iekļaujošu sabiedrību”. Kāda loma tajā, tavuprāt, ir zīmju valodai?

Ja visur – skolā, bērnudārzā, darbvietā, klubā, sporta pasākumā – varam runāt vienā zīmju valodā, tā ir iekļaujoša sabiedrība. Bet pagaidām tā nenotiek. Tulki lieto savu zīmju valodu, skolā zīmju valoda tiek lietota vienlaicīgi ar runāto valodu, bet nedzirdīgie savā starpā saziņai izmanto dabisko zīmju valodu. Lai mēs varētu veidot iekļaujošu sabiedrību, mums būtu jārunā vienā – dabiskajā zīmju – valodā. Tāpat vajadzētu paskatīties, kādu zīmju valodu lietojam ikdienā un kādu, uzstājoties televīzijā. Arī televīzijā ziņas var iztulkot dabiskajā zīmju valodā. Mēs cenšamies panākt, lai nedzirdīgie saņemtu informāciju dabiskajā zīmju valodā, nevis tiek tulkots vārds pa vārdam. Tāpat skolās, kur mācās nedzirdīgi bērni, skolotājiem ir labi jāprot zīmju valoda. Bet tā tas nenotiek, tāpēc nav pilnvērtīgas komunikācijas ar bērniem.

Paliek jautājums: kas ir atbildīgs par to, lai ar nedzirdīgajiem bērniem saziņa būtu viņu valodā? Tāpēc jau mēs, nedzirdīgie, vienmēr atpaliekam... Tikai tad, ja saņemam visu informāciju savā zīmju valodā, varam būt līdzvērtīgās starta pozīcijās ar dzirdīgajiem. ●

Lai strādātu, jāmācās

Gadu nostrādājis zārku ražošanas uzņēmumā “Meltekss EB”, LNS biedrs EDGARS DALKE nolēmis turpināt mācības un atsākt strādāt pēc trim gadiem, kad būs iegūta jauna kvalifikācija. Par Edgara darba pieredzi pastāstīja viņa māte Vita Dalke un “Meltekss EB” vadītājs Edmunds Barinskis.

Vita Dalke “Kopsoli” pastāstīja, ka dēls mācījās Alsviķu arodskolā, kur apguva galdnieka palīga profesiju. Pēc viena studiju gada Edgars nokļuva praksē uzņēmumā “Meltekss EB”.

Šī firma atrodas Valmieras novada Dikļu pagastā un nodarbojas ar zārku izgatavošanu. Tajā Edgars palīdzējis gatavot zārkus. “Uzņēmumā viņu ļoti labi sagaidīja. Edgars strādāja ar lielu precizitāti, un firmā bija apmierināti ar viņa darbu,” stāsta Vita. Tur viņš nostrādājis gadu un šobrīd nestrādā, jo saņēmis zvanu no arodskolas ar piedāvājumu turpināt studijas. Edgars nolēmis mācīties tālāk un apgūt kokapstrādes iekārtu operatora amatu. Studijas ilgs trīs gadus. Pabeidzot skolu, Edgars, visticamāk, atgriezīsies darbā uzņēmumā “Meltekss EB”.

Uzņēmumā Edgars bija vienīgais

nedzirdīgais. Jautāta, kā viņš sazinājies ar kolēģiem, Vita atbildēja, ka viens no darbiniekiem ir Edgara brālēns, kurš vajadzības gadījumā māk ar zīmēm paskaidrot, kas jā dara. Arī pārējie dzirdīgie darbinieki ar laiku iemanījušies ar Edgaru sazināties bez runāšanas – izmantojot žestus, parādot ar rokām.

“Edgars ir ļoti draudzīgs, izpalīdzīgs, pretimnākošs. Vienmēr visiem palīdz. Ļoti jauks un labsirdīgs zēns. Visu dara precīzi un ļoti kvalitatīvi,” par dēlu stāsta Vita.

Par Edgara labajām rakstura īpašībām un darba prasmēm norāda arī “Meltekss EB” vadītājs Edmunds Barinskis: “Edgars Dalke ir čakls un izpalīdzīgs. Arī akurāts – vienmēr visu aiz sevis novāc, notīra instrumentus. Var redzēt, ka viņam interesē šis darbs un viņam ir vēlme iemācīties,

apgūt vairāk. Cepuri nost! Protams, ka pieņemšu viņu atkal darbā pēc trim gadiem, ja tikai viņš pats vēlēties.” ●

Teksts: Jūlija Bite Foto: Vadima Višņakova personiskais arhīvs

Māksla šūt

Rēzeknes biedrības biedrs un valdes loceklis VADIMS VIŠŅAKOVS strādā ādas somu un aksesuāru darbnīcā “Zelma Kraft”. Viņš ir pierādījis, ka ar lielu gribasspēku un neatlaidību var paveikt daudz. Bez priekšzināšanām un iepriekšējām prasmēm viņš iemācījies veidot dažādus ādas izstrādājumus un veiksmīgi strādā šajā jomā sešus gadus.

Pastāstiet, lūdzu, par savu darbu.

Es šuju ādas somas, naudasmakus, siksnas, apavus, pastalas. Ar klientiem man nav jākomunicē, arī pasūtījumus pats nepieņemu.

Kā uzzinājāt par šo darbu?

Kāds nedzirdīgais biedrs devās pensijā un piedāvāja man savu vietu. Šis pensionārs arī iemācīja man taisīt apavus. Direktors nedaudz māk sazināties zīmju valodā, tāpēc ar viņu ir viegli komunicēt. Viņi abi mani apmācīja, un tā es paliku šeit strādāt. Visu – taisīt apavus un šūt ādas somas – apguvu ļoti ātri. Iepriekš šīs prasmes man nebija.

Kur jūs mācījāties?

Mācījos Rēzeknes Logopēdiskajā internātpamatskolā, kur pabeidzu 11 klases. Pēc tam trīs gadus mācījos Alsviķu arodskolā par pavāru.

Strādājat kopā ar kādu vai viens pats?

Strādājam astoņi cilvēki, četri no mums ir nedzirdīgi. Šajā darbavietā pārsvarā strādā cilvēki ar invaliditāti. Direktors vēlas nodarbināt šos cilvēkus. Ar dzirdīgiem kolēģiem nav problēmu komunikācijā, jo viņi apguvuši dažas zīmes, pārējo sacīto varu nolasīt no lūpām.

Ko darījat pirms tam?

Remontēju apavus, ar laiku sāku arī šūt no ādas. Tad iegāju šajās sliedēs, un man tas padodas.

Kas jums visvairāk patīk savā darbā?

Man patīk viss! Darbavieta ir ērta, ar kolēģiem ir labas attiecības. Galva ir brīva – es vienkārši daru savu darbu. Esmu pilnībā apmierināts.

Kā pavadāt brīvo laiku?

Pēc darba atpūšos mājās, gatavoju ēst, iztīru telpas. Brīvdienas pavadu kopā ar

sievu. Aizbraucam paceļot pa apkārtni. Piemēram, vasarā dodamies atpūsties un peldēties uz Rāznu. Dažreiz, kad ir brīvs laiks, dodos makšķerēt. ●

Cik šogad skolēnu, cik studentu

Jaunajā mācību gadā trīs izglītības iestādēs pamata vai vidējo izglītību apgūs 157 skolēni ar dzirdes traucējumiem. Profesionālo izglītību apgūs 17 audzēkņi ar dzirdes invaliditāti, liecina "Kopsoli" rīcībā esošā informācija.

PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS IESTĀDES

Sāksim ar augstskolām. Pašlaik studē divi, bet šogad neviens nav iestājies augstskolā. Varbūt kāds ir iestājies, bet mūsu rīcībā šobrīd ir tikai informācija par tiem, kuri pieprasījuši tulka pakalpojumu.

Labāka situācija ir ar profesionālo izglītību. Pašlaik profesionālajās skolās mācās desmit audzēkņi, no tiem seši ir jaunie, iestājušies šogad. **Smiltenes tehnikuma Alsviķu teritoriālajā struktūrvienībā** mācās trīs – par kokapstrādes iekārtu operatoru, koksnes materiāla apstrādātāju un

pavāra palīgu. Viens jauniešs iestājies **Kuldīgas Tehnoloģiju un tūrisma tehnikumā**, lai kļūtu par SPA speci-

ālistu, bet divi mācās **Rīgas Mākslas un mediju tehnikumā** – viens apgūst vides dizaina programmu, bet otrs būs apdara darba tehnikas speciālists.

Sociālās integrācijas valsts aģentūras (SIVA) koledžā šogad iestājies viens vājdzirdīgs audzēkņis, tāpat viens vājdzirdīgais – SIVA Jūrmalas profesionālajā vidusskolā.

SIVA nav citu nedzirdīgo/vājdzir-

dīgo audzēkņu, kas turpinātu mācīties.

2022./2023. mācību gadā SIVA mācību process tiek organizēts klātienē.

RĪGAS ĒBELMUIŽAS PAMATSKOLA

Rīgas Ēbelmuižas pamatskolā 1. klasē uzņemti desmit audzēkņi, bet profesionālajā klasē – septiņi, tātad kopā 17. Pavisam skolā mācās 98 audzēkņi. Skolas direktore Kristiāna Pauniņa saka: "Mācības noritēs klātienē, attālinātās mācības īstenošim no 1. līdz 5. maijam, sākot no 3. klases izglītojamajiem ar dzirdes traucējumiem."

VALMIERAS GAUJAS KRASTA VIDUSSKOLA – ATTĪSTĪBAS CENTRS

Par Valmieras Gaujas krasta vidusskolu stāsta direktore Iveta Kļaviņa:

"Šogad mūsu skolā mācās 64 bērni un jaunieši ar dzirdes traucējumiem:

- 10 bērni pirmsskolas izglītības grupās;
- 36 skolēni pamatizglītībā (1.–9. klasē);
- 18 jaunieši vidusskolā (10.–12. klasē).

Skolas prioritātes jaunajā mācību gadā ir 1) skolēnu, skolotāju un pārējo darbinieku labbūtība un cieņpilna komunikācija, 2) digitālā pratība un transformācija, 3) starppriekšmetu saite mācību procesā. Jaunajā mācību gadā izglītības process pēc iespējas tiks organizēts klātienē.

Skolā ļoti tiek domāts un strādāts, lai uzlabotu skolas vidi – mūsdienīgu, drošu, estētisku un attīstošu mācībām un brīvajam laikam. Šis gads skolai ir īpašs, jo ir uzsākta jaunas sporta zāles būvniecība. Līdz ar sporta zāles būvniecību tiks risināti arī citi skolai nozīmīgi jautājumi, piemēram, vides pieejamība, teritorijas labiekārtošana, jauna galvenā ieeja skolā, uzlabota ugunsdrošības sistēma u. c.

Vienlaikus notiek mācību priekšmeta "Dizains un tehnoloģijas" (ar ievirzi kokapstrādē) kabineta izbūve un aprīkošana ar jauniem, mūsdienīgiem instrumentiem un iekārtām, kā arī mazās vingrošanas zāles izbūve fizioterapijai, ārstnieciskajai vingrošanai, relaksācijai un aktīvai brīvā laika pavadīšanai (rotaļām, spēlēm). Skolas galvenais mērķis ir katra bērna izaugsme."

RĪGAS RAIŅA VIDUSSKOLA

2022./2023. mācību gadā dažādās izglītības programmās 10.–12. klasē mācības uzsāks 12 skolēni ar dzirdes traucējumiem. ●

Suns un nedzirdība. 1. daļa.

Kad pirms vairākiem mēnešiem mana meita adoptēja kucēnu, sāku vairāk uzmanības pievērst cilvēku un suņu komunikācijai. Iepriekš šķita, ka lielākā daļa komandu tiek dotas ar balsi un suņi savstarpēji komunicē reļot. Tagad zinu, ka suņi komunikācijā galvenokārt izmanto ķermeņa valodu. Šajā numurā vairāk par nedzirdīgiem suņiem un veterinārārsta apmeklējumu.

NEDZIRDĪGS SUNS

Visi saimnieki vēlas veselīgu un laimīgu mīldzīvnieku. Tomēr daļējam vai pilnīgam dzirdes zudumam pakļauti ir arī suņi. Ir aprēķināts, ka ASV dzīvo 5–10% ar vienu vai abām ausīm nedzirdīgi suņi.

Veterinārārste Anna Blumberga stāsta:

“Dzirdes traucējums var izraisīt hronisks auss iekaisums, tai skaitā bungādiņas daļējs vai pilnīgs plīsums, galvas

trauma, zāļu kaitīgā iedarbība uz organismu, deģeneratīvi nervu bojājumi, kā arī vājdzirdība var būt iedzimta. Iedzimts dzirdes zudums raksturīgs dalmāciešiem, anġļu seteriem, Džeka Rasela terjeriem un Austrālijas aitu suņiem.” Dzīvnieka saimnieki, ievērojot suņa ausu higiēnu, regulāri tās tīrot un neņemot līdzi suni uz skaļām vietām (uguņošana, koncerti), var pasargāt savu mīluli no dzirdes problēmām. “Ja sunim parādās auss iekaisuma pazīmes, piemēram, auss kasīšana, galvas kratīšana un purināšana, ir nepieciešama veterinārārsta konsultācija,” skaidro Anna.

Viens ieteikums, iegādājoties vai adoptējot kucēnu, ir pārbaudīt viņa dzirdi, vērojot, vai viņš reaģē uz skaņām, kuru avotu neredz. Tomēr rodas jautājums, vai no nedzirdīga suņa ienākšanas ģimenē būtu jāvairās. “Uztraukties nevajag, taču, kā jau ar jebkura suņa iegādi vai adopciju, vajag atbildīgi pārdomāt savu izvēli. Dzīvojot kopā ar suni, kuram ir dzirdes traucējumi vai tās pilnīgs zudums, noteikti būs vairāk jāpiedomā, plānojot un organizējot ikdienas aktivitātes, lai sunim būtu droši, jo viņš nedzirdēs skaņas, kas varētu dzirdīgu suni informēt, piemēram, par kāda tuvošanos. Jāpievērš uzmanība tam, ka nedzirdīgs suns var nobīties no klāt pienākušiem cilvēkiem un suņiem. It īpaši tam jāpievērš uzmanība, ja suns aizrāviens savā nodabā kaut ko osta, spē-

lējas vai gul. Tāpēc tuvoties nedzirdīgam sunim vajadzētu no priekšpuses, lai viņš to pamanītu un nenobītos, kā arī lēni un maigi pieskaroties pie suņa sāna. Nedzirdīga suņa uzmanības pievēršanai un pasaukšanai var izmantot luktura gaismu,” stāsta **suņu uzvedības speciāliste Līga Zvirgzdiņa-Grebina**.

“Suņi diezgan ātri pierod pie dzirdes zuduma, un parasti tas viņiem nerada trauksmi,

taču saimniekam ir jābūt uzmanīgam un klātesošam,” informē veterinārārste Anna.

Abas speciālistes atgādina, ka apdzīvotās vietās visdrošāk nedzirdīgu suni vest pie 5–10 metru garas pavadas, nodrošinot viņa dabisko pamatvajadzību – ostīšanos. Atkarībā no konkrētās vietas drošības (automašīnu plūsma, citi suņi, cilvēki un riteņbraucēji) saimnieks nosaka, cik garā pavadā suni vest pastaigā. Ja suns ir mierīgs, nosvērts un vērst uz saimnieku, tad drošās vietās, piemēram, mežā, pie jūras, plāvā, var pastaigāties arī bez pavadas.

Skatoties, kā meita komunicē ar savu suni, ievēroju, ka lielākā daļa komandu tiek izteikta gan ar balsi, gan ar žestu, piemēram, komanda “gaidi” tiek rādīta kā burts “B”, komanda “guli!” kā burts “T”. Tas tiek darīts tāpēc, lai nepieciešamības gadījumā varētu izmantot vienu vai otru saziņas valodu. Kā komunicēt ar nedzirdīgu suni? “Lai gan cilvēki primāri vēlas komunicēt ar suņiem vārdiski, jāatceras, ka sunim tas pavisam noteikti nav galvenais komunicēšanas veids. Jebkurš suns vispirms lasa citu ķermeņa valodu, tad sajūt emocijas un tikai pēc tam reaģē uz vārdiem vai konkrētām komandām, kuras iemācītas treniņos. Līdz ar to apmācība un komunikācija ar nedzirdīgu suni ir pielīdzināta tam, kā suņiem ir visdabiskāk – saziņa ar ķermeņa valodu,” skaidro suņu uzvedības speciāliste Līga. “Komandas sunim var iemācīt ar rokas un ķermeņa valodas lietošanu – parādot žestu, palīdzot viņam īstenot vēlamo darbību un pēc tam apbalvojot (piemēram, ar gardumu, mantiņu, rotaļu ar sevi). Ja suns ir izveidojis acu kontaktu ar saimnieku, tad, izmantojot šos iemācītos signālus, būs vieglā iespēja komunicēt ar visdažādākām

komandām.

Svarīgi, lai gan nedzirdīgu, gan dzirdīgu suņu saimnieks ir izglītots – saprot suņa ķermeņa valodu – nomierinošos, stresa, distanci palielinošos un agresijas signālus. Atpazīstot šos signālus, saimnieks spēs izprast savu suni un adekvāti komunicēt ar viņu. Nedzirdīga suņa saimniekam ļoti svarīgi būt mierīgam, lai spētu komunicēt ar suni tā, lai viņam nerodas apjukums un satraukums, nesaprotot vai pārprotot, ko saimnieks cenšas pateikt,” skaidro Līga.

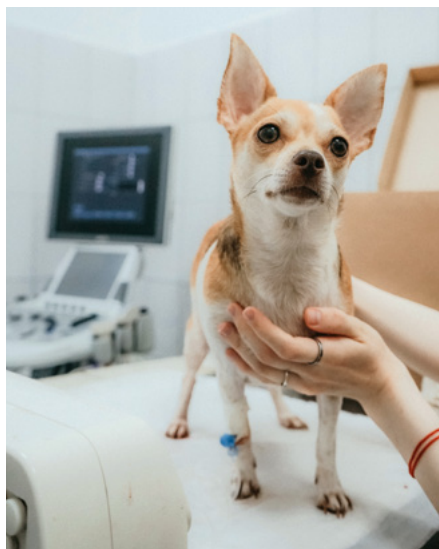
Arī nedzirdīgi suņi prot riet, bet viņi izdod skaņas, reaģējot uz citiem stimuliem, piemēram, izrādot bailes, nevis satraucoties par uģuņošanas un pērkona troksni. Turklāt suņu riešanas skaņa var atšķirties no dzirdīgu suņu rējiena. Par to vasaras vidū pārliedcinājās daudz interneta lietotāju, kad “TikTok” platformā kļuva populārs (2,3 miljoni skatījumi) 2020. gada beigās filmēts video, kurā redzams suns, kas it kā rej, bet rējiena vietā dzirdamas ļoti klusas skaņas. Daudziem video skatītājiem suns šķita mīlīgs, un citi nedzirdīgu suņu saimnieki dalījās, kā un kādās situācijās rej viņu suņi.

Sociālajos tīklos atrodami ne tikai daudz suņu apmācību treneru vai skolu profili, bet arī nedzirdīgu suņu saimnieku veidoti profili saviem mīļajiem. Piemēram, lietotāja @boothedeafboxer “TikTok” platformā par populārāko (1,5 miljoni skatījumi) kļuvis video, kur saimniece, ierodoties mājās, ar maigiem pieskārieniem pamodina suni un tad māj viņam sasveicinoties. Suns ar astes luncināšanu un citām kustībām izrāda lielu prieku. Citi lietotāji komentāros norāda, ka arī viņi ar zīmju valodu komunicē ar saviem nedzirdīgajiem suņiem.

VETERINĀRĀRSTA APMEKLĒJUMS

Saimnieki vēlas pēc iespējas retāk apmeklēt veterināro klīniku, tomēr ir obligātā vakcinācija vai citi iemesli, piemēram, attārpošana, atblusošana, kuru dēļ veterinārārstu sanāks apmeklēt visiem suņu saimniekiem. Aprunājos ar “Kopsoli” lasītājiem par viņu paradumiem, dodoties pie veterinārārsta.

Suņu saimnieki, rūpējoties par mājdzīvnieka veselību, rīkojas tieši tāpat, kā dodoties paši pie ārsta. Lielākā daļa ārsta apmeklējuma laikā cenšas gan sarakstīties, gan lasīt no lūpām. Ja

nopietnāks apmeklējuma iemesls, tad izmanto tulka pakalpojumu.

Vilhelmīne, kurai ir sešgadīgs suns Amors, stāsta, ka suni ved pie veterinārārstes, kas zina viņas vārdzirdību. Ārste cenšas skaidri artikulēt, tāpēc sacīto var labi nolasīt no lūpām. “Vienu reizi bija smagāks gadījums – vajadzēja sunim operēt kāju. Tad gan nožēloju, ka nesarunāju tulku. Cik varēju, centos lasīt no lūpām. Pēc tam lūdzu tulku piezvanīt ārstam un saņemu visu informāciju.”

Elfas, Lauvas saimniece, pieredze ir līdzīga. Arī viņa ar veterinārārstu sazinās mutiski, ārsta teikto nolasot no lūpām. Dažreiz, ja kādu vārdu nespēj, ārsts to uzraksta uz papīra lapas. “Pirms pāris gadiem sunim atklāja vēzi, tad gan komunikācijā pirmo reizi izmantoju tulku, jo sapratu, ka pie šādas diagnozes “nebūšu savā ādā”. Ar tulka palīdzību saņemu ļoti daudz informācijas par suņa slimību.”

Inese, kura ir Spices saimniece, stāsta, ka cenšas sarunāt tulka klātbūtnē. “Ja tulkam nevar tikt, tad to izmantoju attālināti – ar videozvanu. Ja kāda maza vajadzība, tad ar veterinārārstu sazinos rakstiski.”

Savukārt Sintija, desmit gadus vecā Siša saimniece, lūdz, lai viņas vecāki aizved suni pie ārsta.

Veterinārārste Anna ir strādājusi ar vairākiem vārdzirdīgiem saimniekiem. Šādu konsultāciju laikā saziņa ir, rakstot viens otram jautājumus un atbildes uz papīra. “Svarīgi, lai cilvēks, kurš atved dzīvnieku uz klīniku, ir arī viņa īpašnieks, lai konsultācijas laikā varu uzzināt gan dzīves, gan slimības norises aprakstu,” informē Anna. ●

Nākamajā numurā par dzirdīga suņa un nedzirdīga saimnieka kopdzīvi.

Sekojet vēlēšanām LTV

Vēlēšanu dienā **1. OKTOBRĪ** LTV Ziņu dienests piedāvās plašu informāciju par aktuālajām norisēm: “Rīta Panorāmas” speciālizlaidumā **plkst. 8.00** (ar zīmju valodas tulkojumu internetā) un ziņu speciālizlaidumos **plkst. 12.00 un 15.00** (ar tulkojumu LTV1 un internetā).

Noslēdzoties 14. Saeimas vēlēšanām un iecirkņu durvīm aizveroties, “Panorāmā” jau no plkst. 19.55 būs iespēja sagaidīt pirmos vēlēšanu aptauju datus.

Pēc “Panorāmas” **plkst. 21.05** – “Izvēlies nākotni! Vēlēšanu nakts” tiešraide (zīmju valodas tulkojums internetā).

Anete Bērtule un Gundars Rēders kopā ar partiju līderiem, deputāta amata kandidātiem un ekspertiem analizēs vēlēšanu aptauju datus, diskutēs par iespējamo Saeimas un koalīcijas sastāvu. LTV Ziņu dienesta reportieri viesosies pie partijām, lai parādītu, kādā atmosfērā tiek sagaidīti vēlēšanu rezultāti un kā partijas tos vērtē. Jaunākos datus vakara gaitā apkopos Jānis Geste, bet skatītāju viedokļiem sociālajos medijos sekos Toms Bricis.

Raidījumi par vēlēšanu rezultātiem būs arī **2. OKTOBRĪ**.

Plkst. 8.00 – “Rīta Panorāma” speciālizlaidums. Zīmju valodas tulkojums internetā.

Plkst. 18.30 – “Pēcvēlēšanu debates”. Zīmju valodas tulkojums internetā.

Pirms vēlēšanām, 30. SEPTEMBRĪ plkst. 18.50 – ekspertu diskusija pirms partiju līderu fināla debatēm. Tulkojums internetā.

Plkst. 20.50 Jāņa Dombura vadībā notiks 14. Saeimas deputāta amata kandidātu fināla debates. Tulkojums LTV1 un internetā. ●

Sveicam oktobra jubilārus!

*Tik sirdij neaizliedz nekā
Ne jaunībā, ne gados sirmos,
Gan pavasarī ziedos pirmos,
Gan rudens miglā tumšajā.
/J. Akurāters/*

DAUGAVPILS BIEDRĪBĀ

02.10. JEVGENIJS ALEŠKEVIČS

06.10. PJOTRS HOTUĻEVS

SMILTENES BIEDRĪBĀ

14.10. ALOIZS LOGINS

14.10. DZINTRA ĶUZE

VALMIERAS BIEDRĪBĀ

22.10. ARVĪDS ŠVAGRIS

VENTSPILS BIEDRĪBĀ

24.10. DAIRA RĪTIŅA

RĪGAS BIEDRĪBĀ

03.10. DZINTRA ABAKOKS

04.10. VIKTORS NIKOLAJENKO

10.10. IRINA KOTOVA

12.10. JEĻENA NOVICKA

12.10. DAIGA RASIŅA

17.10. MĀRĪTE MIEŽĪTE

18.10. AIVARS ZĪBARTS

Pateicība

Latvijas Kultūras akadēmijā esmu apguvusi profesionālās pilnveides izglītības programmu "Muzeju darbības pamati" 160 akadēmisko stundu apjomā.

Programma bija sadalīta moduļos: muzejs kā institūcija un tā darbības aspekti, pētnieciskais darbs muzejā, darbs ar muzeja krājumu un muzeju komunikācija ar sabiedrību.

Mācības notika trīs mēnešus attālināti "Zoom" platformā. Apgūstot programmu, saņēmu apliecinību.

Paldies LNS par atbalstu un finansējumu, viceprezidentam Ivaram par ieteikumu apmeklēt kursus, darba kolēģei Elfai par atbalstu, tulcei Katrīnai par ideālu zīmju valodas tulkojumu un pacietību mācību kursa laikā.

Līga Kotova

Atgādinājums veikt LNS biedra naudas apmaksu

LNS valde atgādina par nepieciešamību veikt ikgadējo LNS biedra naudas apmaksu par 2022. gadu. Biedra nauda (septiņi eiro) jānomaksā līdz 30. septembrim. Ja maksājums tiks kavēts, no 1. oktobra būs jāmaksā soda nauda 1 EUR, bet no 2023. gada 1. janvāra par 2022. gadu būs jāmaksā soda nauda 2 EUR.

Aicinām biedra naudas maksājumu veikt ar pārskaitījumu uz LNS kontu.

Ja jums nav prasmes veikt pārskaitījumu internetbankā, vērsieties pie sociālajiem rehabilitētājiem Rīgā un citās biedrībās. Viņi jūs apmācīs, kā to veikt.

Ja jums nav internetbankas vai nevēlaties veikt pārskaitījumu, tad varat biedra naudu nomaksāt uz vietas LNS sekretārei LNS administratīvās ēkas 3. stāvā (darba dienās no plkst. 9.00 līdz 17.00), kā arī citās reģionālajās biedrībās.

No LNS biedra naudas ir atbrīvoti LNS Goda biedri, cilvēki ar 1. grupas invaliditāti un pensionāri no 75 gadu vecuma.

Ja jūs vēl neesat LNS biedrs, varat iestāties LNS. Jāuzraksta iesniegums. Iestāšanās maksa – 5 EUR, gada biedra nauda – 7 EUR. To var izdarīt visās LNS reģionālajās biedrībās.

Maksājuma mērķī jāuzrāda personas vārds un uzvārds, par kuru maksāta biedra nauda, biedrība, kurā sastāv persona, un periods, par kādu veikts maksājums.

Piemērs: Kārlis Ozoliņš (Rīgas biedrība) – biedra nauda par 2022. gadu.

LNS rekvizīti

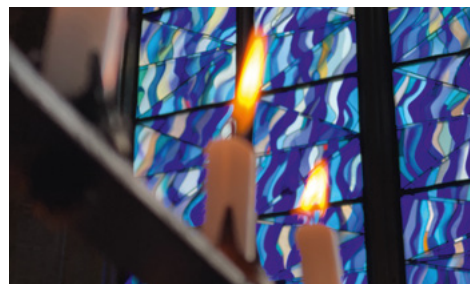
Biedrība "Latvijas Nedzirdīgo savienība"

Reģ. nr. 40008000615

Banka: SEB banka

Kods: UNLALV2X

Konta nr. LV84UNLA0002001700411

Līdzjūtības

*Tāda ir dzīve:
upes plūst, saule mostas un riet.
Ikvienam Dievs savā laikā iezīmē
un ceļu, pa kuru lemts iet...
/M. Svīķe/*

Mūžībā aizgājuši mūsu biedri
MĀRA NIKLASONE
(18.02.1951.–06.08.2022.)

VINCENTS OBOLEVIČS
(20.01.1934.–26.08.2022.)

Visdziļākā līdzjūtība tuviniekiem
un draugiem.

LNS Rīgas reģionālā biedrība

+

*Cilvēkam īss ir šis zemes ceļš,
Kur tas beidzas, tur sākas
Nekas...
Smagi tas plecos jāpaceļ.
/D. Avotiņa/*

14. septembrī 90 gadu vecumā Izraēlā
aizsaulē aizgājis bijušais LNS biedrs,
aktīvistis un ilggadējs nedzirdīgais
galda tenisa spēlētājs
SAULS ROZENBERGS
Lai viņam vieglas smiltis!

**KOP
SOLI** Izdevums "Kopsoli"
ISSN 1407 – 0170

Adrese: Elvīras iela 19, Rīga, LV-1083
E-pasts: kopsoli@lns.lv
Tālr.: 26278525

Redaktore: Inese Immure
Iespiests: SIA "IBC PRINT BALTIC"

Sagatavots par Latvijas valsts
budžeta līdzekļiem.

Materiālu pārpublicēšana atļauta,
tikai saskaņojot to ar izdevuma
redakciju.

Nākamais izdevums 26. oktobrī